

Lőrincz L. László: A púpos

Ha jól emlékszem, első ízben Andreas van Moellner temetésén tűnt fel az öreg. Persze az is lehet, hogy már ezerszer is utunkba került a csatornák partján vagy valamelyik damm mentén, de hát ki a csodának akadt volna meg rajta a szeme! Kicsi volt, ágrólszakadt, elhanyagolt és ráadásul púpos is. Olyan volt, akit szívesen elkerül az ember, kivéve ha valami nagyon nyomja a lelkiismeretét, és úgy akar könnyíteni rajta, hogy olyanok kezébe nyom néhány garast, amilyen az öreg is volt. Nekem akkortájt meglehetősen nyugodt éjszakáim voltak, már ami a lelkiismeretet illeti, így aztán még akkor sem láttam volna meg, ha az utamba kerül. Andreas van Moellner temetésén azonban nem lehetett nem észrevenni. Igaz, egészen oldalt állt, mintegy jelezve, hogy nem tartozik a gyászoló gyülekezethez, de még így elkülönülve és nyilván akarta ellenére is, mindenkinek megakadt rajta a szeme. Hogy az ördögbe is ne akadt volna meg, amikor csupa olyanok tolongtak a sír körül, akiknek igazán volt mit aprítaniuk a tejbe, és a tavaszi napsugarak csak úgy csillogtak a frissen keményített gallérok és az asszonyok fehér csipkéin. Egyedül az öreg nem csillogott semmi, ami nem is csoda, mivel tenyérszerű tisztaság sem volt a ruháján. Valahogy úgy nézett ki, mintha a távoli Kelet-Indiákról érkezett volna valamelyik szállítóhajó fenekén.

Megvallom, nekem is feltűnt az öreg, és gondoltam is valamit róla, valami olyasfélét, hogy ejnye, de furcsa egy szerzet, de aztán a vén Koopman csinos felesége elterelte róla a figyelmemet. Esküdni mertem volna, hogy amikor végighordozta élesen metszett arcát a gyülekezeten, rajtam hosszabban állapodott meg a tekintete, mint másokon, így aztán el is határoztam, hogy a közeli napok valamelyikén látogatást teszek a Koopman házban. Ürügyet találok rá eleget.

Ekkor történt, hogy Wilhelmine megszorította a karom.

– Ki az ott? – kérdezte, és fejét félrehajtva, az öreg felé biccentett.

Arrafelé néztem én is, de csak a púpost láttam. Tovább meresztgettem a szemem, mert egyszerűen nem akartam feltételezni, hogy Wilhelmine van Hutten észrevesz egy olyan embert, mint a púpos – ha egyáltalán embernek lehet nevezni az effélét.

– Kicsoda, kedvesem? – kérdeztem vissza, és oldalt lestem, hogy nem botránkoztat-e meg valakit az időhöz és helyhez nem való társalgásunk.

– Az ott... Az a púpos ember.

Kénytelen voltam megrázni a fejem.

– Még sohasem láttam. Talán nem is idevalósi. Wilhelmine gonoszokdva elmosolyodott.

– Gondolod, hogy Moellnerék rokona?

Azt hiszem, sokért nem adta volna, ha egy ilyen oldalhajrást sikerült volna felfedeznie

Moellnerék különben tiszteletre méltó családfáján.

Ekkor kénytelen voltam nyugalomra inteni, mert megkezdődött a szertartás. Az öreg Moellnert eltemették annak rendje és módja szerint, és amikor kiszabadultunk a bánatos özvegy kezeit szorongatók csapatai közül, az öreg már nem volt sehol. S mivel Wilhelmine nem kereste többé, úgy elfelejtettem én is, mint a pinty...

Tocsogó, kellemetlen ősz volt, amikor Rosenthal bankárt temettük. Úgy hat-nyolc évvel lehetett az öreg Moellner halála után. Bármennyire furcsának tűnik is, Rosenthal egy patkány ölte meg. Megharapta a kezét, amikor valamelyik raktárában a bálák között turkált, a seb elmérgesedett, és a legügyesebb seb orvosok igyekezete is hasztalannak bizonyult. S mivel Rosenthal elég gazdag és hatalmas volt ahhoz, hogy ne engedje levágtatni a kezét, belehalt a patkányharapásba...

Most is Wilhelmine volt az, aki észrevette az öreget. Gyengéden oldalba taszított, és így legalább elterelte figyelmemet az undorító esőről, amely vaskos és hideg cseppekben szivárgott be posztókabátom gallérja mögé.

Még most is hallom a hangját, ahogy csodálkozva és méltatlankodva felém suttozta:

– Látod? Újra itt van...

Feje biccentése nyomán hamarosan felfedeztem az öreget. Hosszú, horgas orrán esőcsepp táncolt, különben ugyanolyan volt, mint hat-nyolc évvel korábban, ugyanolyan öreg és ugyanolyan piszkos.

Alighanem tátva maradhatott a szám, és teljesen megfeledkezhettem magamról, mert arra ocsúdtam csak fel, hogy Wilhelmine újra oldalba taszít.

– Ez nem jelenthet jót... Szólni kellene valakinek róla.

Az ötlet bölcsnek tűnt ugyan, csak éppen nem láttam a megvalósíthatóság útját. Megráztam a fejem, mire néhány esőcsepp gyorsan benyomakodott a gallérom mögé.

– Kinek? – súgtam ingerülten Wilhelmine felé.

Ő is megrázta gyapjúkendőjét, illetve fejét a gyapjúkendő alatt, aztán tétován motyogta:

– Én nem is tudom... Talán az őrség parancsnokának.

Határozatlanul morogtam valamit, mint olyankor általában, amikor valami olyasmire akar rávenni, amihez egyáltalán nem fülk a fogam. Milyen indok alapján fogassam el az öreget az őrséggel? Csak azért, mert púpos és rosszul öltözött? Vagy amiért, úgy látszik, kedvét leli a temetéseken?

A kérdés azonban szerencsére nélkülem is megoldódott. Éppen csak végeztünk a temetéssel, amikor két polgárőr lépett az öreghez, és se szó, se beszéd, elkapták és magukkal cipelték. A púpos néhány pillanatig mintha ellenkezni próbált volna, aztán megadta magát a sorsának.

Úgy csüngött az öles termetű polgárőrök karján, mintha iskolás gyerek lett volna.

Már-már azt hittem, ennyivel megúszom a dolgot, amikor mellém furakodott Christopher Nauta. Fontoskodó arcán most kifejezetten komor árnyék honolt.

– Látta kegyelmed? – kérdezte sokat sejtető hangszílyal, és a nyomaték kedvéért fekete kesztyűbe bújtatott hosszú ujjával az öreget cipelő polgárőrök után mutatott.

– Láttam – bólintottam, és az ördögbe kívántam fekete kesztyűjével együtt.

– Kérem kegyelmedet, jöjjön velünk... Kötelességünk kivallatni, hogy kiféle-miféle. Ma, amikor a tengerről érkezett mindenféle népek befurakodnak a tiszt polgárok házaiba, és... Csak mondta, mondta a magáét, én meg diszkrét taszítással útjára küldtem Wilhemínét.

Legalább megmelegítetteti a vacsorát a cselédekkel, mire hazaérek.

Megvallom, fogalmam sincs róla, mi az ördögöt fecsegett össze Christopher Nauta a polgári erkölcsök védelmében, miközben a polgármesteri hivatal felé tartottunk. Mindenesetre kényelmesen elfértem óriási, fekete esernyője alatt, s legalább az eső nem csöpögött a nyakamba. Tiszta haszon volt már ez is.

A cipőm azonban lassan, de biztosan kezdett beázni, hiszen az ember ünnepélyes alkalmakkor

csak a vékony bőrűt veheti fel, mert ugye, temetésre mégsem illenék halászcizmában menni. Még akkor sem, ha esik az eső. Elátkoztam magamban azt az akkor még büszkeséggel eltöltő pillanatot, amikor beválasztottak a városi tanácsba, és csak caplattunk a tócsákon keresztül, kart karba fűzve, mint régi jó barátok.

Pedig Isten látja lelkemet, de nagyon utáltam Christopher Nautát!

A tanácsban már ott volt a polgárőrség parancsnoka, az őrség néhány tagja, a jegyző, néhány kíváncsiskodó unokaöcs és a jó ég tudja, még ki nem. Nekem mindenesetre adtak egy kényelmes széket. Ha másért nem, hát legalább ezért mégis érdemes tanácstagnak lenni...

Az öreget senki nem kínálta székkal. Csak állt a fal mellett a többiekkel, azaz velünk szemben, és apró egérszemei nyugtalanul ugráltak egyikünkről a másikunkra. Lába körül nagy tócsákban gyülekezett a nadrágjáról és foszlott kabátjáról lecsorgó esővíz.

Már nem is tudom, hogy az ördögbe hívták a jegyzőt, aki a szokásoknak megfelelően feltette a kérdést.

– Neve?

Az öreg erre még nyugtalanabban pislogott, és karját védekezően az arca elé kapta, mintha valaki meg akarta volna ütni. Így aztán a jegyző még egyszer kénytelen volt megismételni a kérdést.

– Neve?

– Michael Loewen – motyogta az öreg, miután leeresztette a kezét –, de...

– Lakása?

– A púpos szeme kikerekedett, és zavartan motyogta:

– Lakásom?... Az én lakásom...

– Ejnye, no! – szólalt meg ekkor valaki az unokaöcsök vagy ki a fenék közül. – Hol lakik egyáltalán, jóember?

Erre az öreg mintha magához tért volna. Fáradt mosoly jelent meg piszkos arcán, és a szoba egyik fala felé mutatott.

– Ott!

– Hogyhogy ott? Hol van az az ott?! – förmedt rá dühösen a jegyző. Az öreg ekkorra azonban már meglehetősen megnyugodott, legalábbis annyira, hogy mély, reszelős hangján válaszolni tudjon:

– A raktárakban, többnyire...

– Többnyire?

– És az őrházakban, a gátaknál. Mindig akadnak jó emberek, akik szállást adnak éjszakára...

Én megteszek nekik ezt-azt.

– Ezt-azt?

– Fát vágok, vagy... zsákokat viszek. Mert öreg vagyok, azért még elbírom a nagyobb zsákokat is. Nézzenek csak ide!

Ezzel gyors mozdulattal feltúrte egyik karján a rongyokat, és felénk mutatta görcsökkel teli, kék eres kezét.

Én ekkor mélyen elszégyelltem magam, és a többiek is alighanem így voltak velem. Nem is beszélve arról, hogy a lábam igencsak kellemetlenül érezte magát a vizes cipőben.

A jegyző is úgy dönthetett, hogy a látszat kedvéért feltesz még egy-két kérdést, aztán útjára engedi a púpost.

– Hány éves, öreg? – kérdezte könnyedén.

A púpos rámeresztette a szemét, aztán megingatta a fejét.

– Nem tudom én azt, kérem...

Ekkor már nyugodtan elengedhette volna a jegyző, de valamiért kíváncsi lehetett az öreg életkorára, és tovább folytatta a faggatózást:

– De valamire csak emlékszik a gyerekkorából? Itt nőtt fel egyáltalán?

– Ott... a gátakon – morogta a púpos.

– Hát... mire emlékszik? Valami esemény csak történt akkoriban, amikor még gyerek volt?! A púpos arcára kiült az óriási erőlködés, ahogy megpróbált visszaemlékezni valamire. Aztán hirtelen megkönnyebbülve elmosolyodott.

– Igen... Emlékszek... Emlékszek az *Észak Csillagára*. Emlékszek rá. Gyerek voltam, és... ott voltam, amikor kifutott a kikötőből... Aztán felborult. Volt ott nagy ribillió... Sikongattak az asszonyok, az urak meg siratták a portékát... Engem meg majd agyontapostak.

– Másra nem emlékszik?

– A púpos szótlanul megrázta a fejét.

– Hát temetésekre miért jár? – tette fel végül utolsó kérdését a jegyző.

– Mert olyan szépek... olyan szépek a ruhák – motyogta az öreg szégyenlősen, és végigpislantott saját rongyain.

Ez volt a pillanat, amikor a jegyző megelégette a dolgot, és elzavarta az öreget. Ekkor én is hazamehettem, hogy végre levethessem csatakos cipőmet.

Jó három hónapra rá találkoztam Christopher Nautával. Valami ünnepségről ballagtunk hazafelé a csatornák partján, már nem emlékszem, melyikről.

Nauta hosszú hallgatás után egyszerre csak felém fordult.

– Emlékszik még kegyelmed arra az öregre, akit a temetőből kísért be a polgárőrség, és kihallgattunk a tanács házában?

– Emlékszem – mondtam, és valóban még jól emlékeztem az esetre.

– Arra is emlékszik, milyen hajót mondott az a szerencsétlen púpos, amikor a jegyző rákiáltott, hogy mondjon valami eseményt a gyerekkorából?

– Emlékszem arra is – mondtam. – Alighanem *Észak Csillagát*...

– Jól emlékszik kegyelmed – kuncogott Nauta. – Azt is tudja kegyelmed, hogy milyen hajó volt az?

– Fogalmam sincs – mondtam kedvetlenül és türelmetlenül. Nauta megállt, és így én is kénytelen voltam megállni mellette.

– Véletlenül találtam rá a városháza irattárában. A Holbruck-ház építtette...

– A Holbruck-ház? Még sohasem hallottam...

– Nem is hallhatta kegyelmed. Jó kétszáz éve kihalt... De valóban volt egy hajójuk, az *Észak Csillaga*. Vagy kétszázötven évvel ezelőtt. És valóban elsüllyedt... Méghozzá áruval teli és itt a kikötőben. Feltehetően rosszul építették.

Csak néztem rá, mintha bolondot láttam volna.

– Maga azt hiszi... hogy a púpos... hogy... már akkor látta... Ez lehetetlen!... Akkor a púpos...

– Legalább kétszázötven éves – fejezte be a mondatot Nauta.

– Biztosan olvasta valahol, vagy...

Nauta újra belém karolt, és bizalmasan közel dugta hozzám az arcát.

– Nem jönne be hozzám egy fertályórácskára, Rinus?

Még mindig az elmondottak hatása alatt álltam, és képtelen voltam nemet mondani. Pedig megígértem Wilhelminének, hogy amint vége az: ünnepségnek, hazasietek, hiszen arra az estére vártuk Jákob nagybácsit Batáviából. Mire úgy-ahogy magamhoz tértem, már Nauta mögött lépkedtem a gazdag kereskedőház falépcsőin az emeleti dolgozószoba felé. Minden egyes lépésnél nyikkant egyet a lépcső a talpam alatt, s mintha a nyikkanásokból Wilhelmine szemrehányó hangját hallottam volna kiszűrődni. Mire felértünk a dolgozószobáig, ezerszer is elátkoztam Christopher Nautát, a púpos öreget és az *Észak Csillagát*. Végül is mi közöm nekem mindehhez? Ha jólesik neki, csak álldogáljon a temetőben... És mondjon meséket hajdanán elsüllyedt hajókról...

Amint elhelyezkedtünk a nem túl kényelmes fa karosszékekben, Nauta tapsolt, s az elősiető fehér főköttős öregasszony félig teli üveg, cukornádból erjesztett pálinkát tett a székeink mellé állított asztalkára, szépen metszett apró poharakkal együtt.

Nauta öntött, s én, hogy meg ne sértsem, kénytelen voltam vele inni.

A cukornádpálinka egészen ízletes volt, de már akkor azon járt az eszem, hogyan tudnám majd elkerülni Wilhelmine hitvesi csókját... Ha egyszer megérzi rajtam az italt...

Nauta megköszörülte a torkát, és hideg, kék szemét a szemembe fúrta.

– Nem véletlenül hívtam be kegyelmedet – mondta őszintén. – Emlékszik, ugye, hogy az utcán a Holbruck-házat említettem?

– Természetesen – mondtam. – Ők építették az *Észak Csillagát*, amely...

– Igen, igen – szakított félbe Nauta, és összeráncolta a homlokát. – Igen, igen. Azt is mondtam, hogy a ház vagy kétszáz éve kihalt...

Szótlanul bólintottam.

Nauta akkor hirtelen felállt, az íróasztala mögé helyezett faliszekrényhez lépett, kinyitotta, kivett belőle egy bőrbe kötött, meglehetősen réginek látszó könyvet, és letette elém az asztalra.

– Maga iskolázott ember, Rinus – mondta, és összekulcsolta a kezét az ölében. – Kíváncsi vagyok, mit szól hozzá...

– De hát mi az ördög ez?

– A Holbruck-ház üzleti könyve. Még hozzá alig több mint kétszáz évvel ezelőttről.

– Csak nem akarja, hogy elolvassam?! – háborodtam fel. – Hiszen nem a könyvekhez értek én, hanem a gyémántokhoz!

Christopher Nauta hidegen felnevetett, mint akinek megvan a véleménye az egész gyémántcsiszoló társaságról. Aztán észrevehette, hogy sértődött képet vágok, mért egyszerre abbahagyta a nevetést, és ismét komolyra fordította a beszédet.

– Ha csak a Holbruck-ház üzleti könyve lenne ebbe a bőrbe kötve, nem fárasztottam volna ide kegyelmedet... sőt magam sem olvastam volna el. Hanem van ebben valami más is...

Kinyitotta a könyvet, és megmutatta, hogy a réges-régi, sárgává fakult tintával írott számoszlopok mögé néhány látszólag oda nem tartozó oldalt is hozzákötött a már régóta porladó mester. Ezek az oldalakon csak betűk látszottak, hosszú sorokban, szám csak elvétve akadt közöttük.

– Arra gondoltam, hátha érdeklí kegyelmedet... Ugyanis együtt vettünk részt az öreg vallatásán. Mi is a neve a vén bolondnak?

– Alighanem Loewen – mondtam tétován –, Michael Loewen. De hát mi köze neki a Holbruck-ház üzleti könyveihez?

Nauta újra rám villantotta hideg mosolyát, majd töltött, és felém emelte pálinkáspoharát. Én is felvettem az enyémet, s bár tudtam, hogy odahaza gyászosan megfizetek majd érte, egyből kihajtottam. Éreztem, hogy furcsa izgatottság vesz rajtam erőt, talán a pálinka tette, a messzi trópusi illat, vagy egyszerűen a levegőben volt valami. Ki tudja?

– Ami ezen a néhány lapon van, talán összefügg Michael Loewennel – mondta Christopher Nauta. – Talán... Említettem már, hogy mivel kegyelmed tanult ember, kíváncsi lennék a véleményére... Talán egy fertályórácskát tarthat csak... Megengedné, hogy felolvassam?

A mögötte húzódó fehér falról mintha Wilhelmine intett volna nemet, de én gyorsan behunytam a szemem és bólintottam. Mire kinyitottam, Christopher Nauta már a könyv fölé hajolt, és száraz, színtelen hangon olvasni kezdte a fakó sorokat:

– „Andreas de Buck kapitány jelentése a *Seehund* déltengeri útjáról.”

– *Seehund?* – vágtam akaratlanul is közbe. – Micsoda furcsa név!

– A könyvekből kiderül, hogy a hajó félig-meddig német tulajdonban volt, és a hannoveri Brill-házzal közösen szállítottak vele trópusi fát Holbruckék.

Közömbösen mondta, de szemrehányást éreztem a hangjában, hogy mindjárt az elején félbeszakítottam. Hátradőltem hát a székemben, és elhatároztam, hogy amíg végére nem ér az olvasmánynak, meg sem mukkanok. Ha már ilyen ostoba voltam, hogy engedtem a csábításnak, legalább ezzel is vezekelek érte.

Christopher Nauta ismét a könyv fölé hajolt, és folytatta az olvasást:

– „Én, Andreas de Buck kapitány, a *Seehund* parancsnoka, Isten és ember előtt kijelentem, hogy az itt következők mindenben megfelelnek az igazságnak, amit leírtam, abban nincs csalfaság, csak az, amit a magam szemével láttam és tapasztaltam. Isten engem úgy segítjen! Az Úr 1...93. évének tavaszán szedtük fel a horgonyt, hogy a Bahamák mellett elhajózva, trópusi fát szállítsunk Rotterdamba, majd tovább, Hamburg városába. Az út, hála a Mindenhatónak, rendben folyt, gyakorta jutottunk friss élelemhez és ivóvízhez, lázadástól nem kellett tartanunk, és csak egyetlen matrózunk, bizonyos Johannes Vergote halálozott el trópusi lázban. A Mindenható legyen irgalmas a lelkének!

A tenger sima volt, és éjszaka világított, mint maga a mennybolt. A tengerészek előbb még furcsállották a világító vizet, aztán megszokták, és később már tréfálkoztak is rajta. Persze voltak olyanok, akik botor módon attól rettegetek, hogy vízbe veszett tengerészek lelkei világítanak odalenn, így csalogatják mélybe a hajónkat, de én már láttam elégszer Rotterdamban, hogyan törik a fény az üvegcsiszolók üvegjein, és biztos vagyok benne, hogy a vízből sugárzó fény is ilyesvalami.

Március hónap 17-ik napja fejeződött be éppen, az esti ima után nyugovóra tértem a kajütömben, és nem tudok pontosan visszaemlékezni, hogy mennyit alhattam, de amikor Jan de Walle felébresztett, már világosság szűrődött be az ablakon.

Nem hallottam, hogy Jan kopogott volna, amikor felriadtam léptei reccsenésére, már ott állott az ágyam mellett. Nedves bőrsapkáját a kezében forgatta, és én láttam, hogy félelem ül a szemében.

– Uram ... – kezdte, de én ekkor már kiugrottam az ágyból, mert az hittem, hogy valami baj történt. Talán zátonyra futottunk, vagy déltengeri kalózkodók ütöttek rajtunk...

– Mi történt, Jan?! – kiáltottam, és zsebembe csúsztattam az egyik kezem, hogy kicsi, mindig magammal hordott Bibliámtól bátorságot nyerjek. – Mi történt, Jan?

– Kapitány... – kezdte Jan de Walle fedélzetmester, és eltorzult a hangja a félelemtől. – Kapitány... Felkelt a nap!

Elhúztam a kezem a Biblia fölül, és közelebb hajoltam hozzá. Hiába szaglászta azonban, csak enyhe vöröshagymaillat csapta meg az orrom.

– Na és ha felkelt? Megbolondult, fedélzetmester?

– Kapitány – mondta Jan de Walle. – Messze még a napfelkelte...

A kajütöm előtt mezítlábas léptek csattogtak a folyosón, és hallottam, amint Kupper első tiszt megpróbálja összeterelni az embereket. A beszűrődő hangfoszlányokból is egyre csak a „nap” szót véltem kihallani.

Elkaptam Jan de Walle nyakát, és magam mellé rántottam az ágyra.

– Beszélj! – förmedtem rá. – Tudni akarom az igazságot! Az emberek lázonganak? Felelj! – és gyors mozdulattal kihúztam pisztolyaimat a párnám alól. Jan de Walle rémülten tiltakozni kezdett:

– Nem, nem, kapitány... Nem lázadás. Csak félnek az emberek... Éjszaka világított a víz, most pedig feljött a nap... Alig múlt éjfél, és a nap éppen delelőn áll... a hajónk felett!

Visszalöktem a fedélzetmestert az ágyra, kirúgtam az ajtót, és kiugrottam a folyosóra. A matrózok a falak mellett lapultak, és ijedt arccal bámultak a fedélzeti lejáró felé. Kupper, amikor meglátott, hozzám rohant, és neki is szokatlan félelem ült az arcán.

– Kapitány úr! – kiáltotta. – Az emberek félnek, és... A nap itt van felettünk!

Ekkorra már úgy-ahogy megnyugodtam. Biztos voltam benne, hogy vagy üstökös vagy hullócsillag ijesztette meg őket... Meglehetősen tapasztalatlan tengerészek voltak, és többnyire csak az északi tengereket járták eddig, nem volt idejük hozzá szokni a déli óceán csodáihoz.

Kihúztam magam, ahogy egy kapitányhoz és a Holbruck-ház híréhez illik, és így szóltam hozzájuk:

– Ti eddig csak az északi tengereken jártatok. Itt délen még meg kell szoknotok az életet. Én

most felmegyek a fedélzetre, és... A kutya mindenségit, maga itt van?! – förmedtem rá a hirtelen felbukkanó kormányosra.

– Lekötöttem a kormányt, uram – nyögdécselte, és halottfehér volt az arca.

– Tudja, mi jár annak, aki elhagyja a kormányt?! – ordítottam, aztán futni kezdtem felfelé. – Ha zátonyra futunk a kormányos kötelességmulasztása miatt...

Felszaladtam a fedélzetre... azaz csak felszaladtam volna, mert a nyitva hagyott csapóajtó előtt megtántorodtam, arcom elé kaptam a kezem, és majdnem visszazuhantam a folyosóra. Nagyjából az elülső árboc felett ott ült a nap az égen, és kékes-sárgás fényvel szórta be a hullámokat. Hallottam, hogy mögöttem felnyög valaki, aztán mintha iszonyatos erő taszított volna le, egyszerre csak a lépcső alján találtam magam.

– Mindenható, segíts! – fohászzkodott Jan de Walle, majd valaki énekelni kezdett.

– Az utolsó ítélet – suttogta mellettem egy hang, s a hangban Krispijn árbocmesterére ismertem.

Az ének egyre hangosabb lett, és néhány pillanatra még az én fejemben is megfordult, hogy talán az armageddoni csata vette kezdetét, és az Apokalipszis lovasai száguldanak kékesárga fényben felettünk, de még ebben a szörnyű órában sem feledkeztem meg róla, hogy minden körülmények között elsőrendű feladatomból megbízóim árujának biztonságáról gondoskodni, ahogy azt Holbruck uram joggal elvárhatja tőlem.

Hamarosan befejeződött a templomi ének, hiszen a tengerészek igazán nem arról híresek, hogy kívülről fűjják az énekeskönyvet; ekkor egy nagyot ordítottam, hogy magam is és ők is bátorságot meríthessenek belőle.

– Krispijn árbocmester, hozzám!

Az árbocmester mellém ugrott, miközben aggódalmasan a csapóajtó felé lesett.

– Kapitány!

– Egy embert felküld az árbockosárba... Nézze meg, hogy mi az odafenn... Hátha csak egy csillag...

– A betlehemi csillag – morogta valaki.

– Michael Loewen! Fel a kosárba! – bömbölte Krispijn megkönnyebbülve. – Bátorság! Csak egy csillag lehet az, fiam!

Az alacsony, görbe tartású legényke arca ólomszínűvé vált volna, ha már addig is nem lett volna az. Nagyot nyelt, és tétova mozdulatokkal megindult a feljáró felé. A csapóajtó előtt még visszafordult, mosolyogni próbált, aztán szemére szorítva a kezét, felkúszott a fedélzetre. Talán órák múlhattak el könnyörtelen némaságban, amíg valaki vette a bátorságot, és megszólalt. A valaki Krispijn volt:

– Csak észrevegye, ha zátony felé közeledünk... Fiam még, és... – aztán csüggedten elhallgatott.

Egyszerre csak a hátsó kabinablakokon át is fény szűrődött a folyosóra; ez a fény azonban már kelet felől jött.

Jan de Walle kezébe temette az arcát, és felnyögött.

– Mindenható, segíts! Két nap van az égen!

Röviddel ezután a csapóajtó nyílásában feltűnt egy fekete alak. Végighullámozott rajtunk az állati rémület – rajtam is, nem tagadom –, de csak addig tartott, amíg fel nem ismertük benne a kosárba felküldött legényt, Michael Loewent.

– Már... elment. Csak egy nap világít már... Feljöhetnek kegyelmetek...

Lassan, óvatosan, egymás nyomán lopakodva fellepegettünk a fedélzetre. A hajnal pirosa beragyogta a vitorlákat, és valahol a távolban pálmafákkal díszített sziget körvonalai látszóttak.

A kormányos eliramodott a kormány felé, mi pedig körülvettük Michael Loewent. Mint kapitányt, engem illetett a kérdés joga.

– Mit láttál, fiam? – tettem fel az első kérdést, kezemet a vállán nyugtatva. Loewen arca

hamuszürke volt, és szemei is csak tompán fénylettek, pedig éppen szembevilágított vele a kelő nap.

Lassan felemelte a kezét, és felmutatott a középső árboc csúcsa fölé.

– Itt volt... éppen fölöttem... Aztán elment.

– Úgy érted, hogy belezuhant a tengerbe? Loewen megrázta a fejét.

– Nem esett le... elszállt. Arrafelé... – és a sziget irányába mutatott.

– A betlehem-i csillag – suttogta újra valaki áhítattal.

– És... nem égetett meg?

Loewen elmosolyodott.

– Nem... pedig csuda tüzesnek látszott. Olyanféle fénye volt, mint a tengernek. De nem égetett... Inkább hideg volt, vagyis... inkább hűvös.

– Ez minden, amit láttál?

A tengerész ismét megrázta a fejét.

– Amikor... felmáztam a kosárba... olyan közel kerültem hozzá, hogy szinte elérhettem volna a kezemmel... De nem mertem, inkább eltakartam vele az arcom. Aztán egyszerre csak hallottam valamit...

– Micsodát?

– Mintha valaki sípolt volna.

– Mi ugyan nem – mondta Jan de Walle.

– Ekkor elvettem a kezem a szemem elől, és... megláttam őt... Valamennyiünknek leesett az álla a csodálkozástól.

– Kicsodát?

Loewen felhúzta a vállát.

– Nem tudom... Talán maga Illés próféta lehetett a tüzes szekeren, nem tudom...

– És... milyen volt? – kérdezett közbe remegő térdekkal Krispijn.

– Csak a szemét láttam... és...

– És?

– Üveg volt előtte... mint amelyet az üvegcsiszolók készítenek Rotterdamban. Csak olyan... kerek.

– Aztán?

– Mosolygott.

Elszorult bennem a lélegzet.

– Mit csinált?

– Mosolygott – mondta Loewen –, és mintha... köszönt volna nekem.

Ekkor hirtelen elszabadult a pokol. Az elmúlt órák iszonyú feszültsége kirobbant a legényekből, mégpedig szinte nem is emberi nevetés formájában.

– Hallottátok?! – visította és hörögte egy hang. – Illés próféta köszönt Michael Loweennek...

Leroskadtak a fedélzetre, egymás hátát verték, és csak röhögtek, vinnyogtak, makogtak, hahotáztak hosszú percekig. Ami engem illet, bár semmi humorosat nem láttam a dologban, hagytam, hadd csináljanak, amit akarnak. Legalább megkönnyebbülnek tőle!

Amikor aztán valóban megkönnyebbültek, és elült a röhögés, kötelességemnek tartottam, hogy rövid beszédet intézzek hozzájuk.

– Tengerészek – kezdtem. – Ti még alig jártatok a déli tengereken, és nem tudhatjátok, hogy erre a világ tele van csodákkal. De a mi dolgunk nem az, hogy ezek eredetét kutassuk, hanem az, hogy mint derék, istenfélő holland hajósokhoz illik, rendeltetési helyére szállítsuk a rakományt. Ezeket a jelenségeket engedjük át a tudósoknak és a papoknak. Gondoljatok arra, Jézus is hány csodát tett, és a galileai halászok közül mégis csak kevesen hagyták abba a halfogást. Fél szemmel a csodákat nézték, fél szemmel halásztak. Hát így tegyünk mi is! Eddig a csodával voltunk elfoglalva, most pedig lássunk munkához! De még előbb énekeljük el kedvenc zsoltárunkat.

Elővettem zsebemből énekeskönyvem, és vezényelni kezdtem a zsoldárt. Érces tengerésztorokokon szállt az árbocok csúcsa mellett fel, talán egészen az égig az „Erős várunk nekünk az Isten”...

A legénység megnyugodott, és én is meg voltam elégedve magammal.

Nagyjából két héttel ezután, úgy estefelé, kopogtak a kajütajtón. Kupper volt az, az első tiszt.

– Kapitány – kezdte. – Valami furcsa dolgról szeretnék önnek beszámolni. Intettem, hogy leülhet, mire letelepedett az ágyam szélére, és sapkáját gondterhelten forgatta a kezében.

– Arról van szó – bökte ki végül –, hogy az a fickó... az a Loewen, tudja, aki felment a kosárba, amikor Illés próféta megjelent, bocsánat, a fiúk csak így mondják, nos, a fickó...

– Mi van vele? – vágtam közbe rosszat sejtve.

– Nem eszik – nyögte ki végül.

– Nem eszik? – ámultam el.

– Nem. Amióta ott fenn volt, *akkor*, egy falat sem ment le a torkán.

– Talán megbetegedett vagy megijedt – mondtam töprengve. – Rosszul néz ki?

– Hiszen éppen ez az – mondta bizonytalanul. – Éppen emiatt jöttem, illetve...

– Illetve?

– Az emberek küldtek.

– Úgy... szóval magát küldték, kedves első tiszt. És mit üzen a legénység a kapitánynak? Úgy látszott, nem veszi észre a szavaimban rejlő gúnyt.

– De Buck kapitány – mondta határozottan. – Az az ember két hete nem evett egy falatot sem... és alig ivott. Talán egy-két pohár vizet... És mégsem soványodott le... sőt talán még hízott is.

– Örüljön neki – sziszegtem szinte durván –, több jut másoknak!

– De Buck kapitány – mondta egyre határozottabban. – Annak az embernek már meg kellett volna halnia éhen... Az emberek boszorkányságról beszélnek. Attól tartok, uram, lázadás lesz, ha nem tesz valamit...

– De hát mi az ördögöt tegyek?! – ugrottam fel. – Talán etessem meg?

– Beszéljen vele – mondta rábeszélő hangon. – Talán önre hallgat... Talán ha ön szót vált vele, ismét normálisan viselkedik...

Nagyot sóhajtottam, aztán megadtam magam. Mindent, csak lázadást ne!

– Küldje be azt az embert, Kupper!

Néhány perc múlva előttem állt Michael Loewen. Valóban sokkal egészségesebbnek látszott, mint amikor legutoljára láttam. Az elmúlt két hét során ugyanis nem emlékszem, hogy találkoztam volna vele. Bejött, megállt előttem, és én zavarban voltam, hogy mivel is kezdjem. Aztán arra gondoltam, az lesz a legokosabb, ha mindjárt a tárgyra térek.

– Ide figyeljen, Loewen – mondtam neki. – Azt mondják az emberek, hogy maga nem eszik... Azóta. Igaz ez?

Szégyenlősen lehajtotta a fejét.

– Igaz.

– És miért nem? Talán nem ízlik a koszt?

Zavartan elmosolyodott.

– Nem, uram, dehogy... Azazhogy... egyszerűen nincs étvágyam.

– Inni se iszik?

– Azt is csak ritkán.

– Szóval nem is szomjas?

– Alig-alig.

– És miért?

– Nem tudom, uram.

– Pontosan mióta?

– Amióta... megláttam azt a... Illés prófétát, és ő besugárzott szent fényével.
– És maga ezért nem eszik? Megrázta a fejét.
– Egyszerűen nincs étvágyam, uram... És arra gondolok, hogy Krisztus is csodát tett a halakkal... öt halból mindenki jóllakott. Hátha velem is ilyen csoda történt...
– Ostobaság! – próbáltam jó útra téríteni. – Csodák csak régen voltak... A békesség kedvéért igazán bekaphatna egy-két falatot...
– Nem tudok, uram... Ha megpróbálom lenyelni, kifordul belőlem. Intettem, hogy elmehet, majd visszahívtam Kuppert. Elmondtam neki, amit Loewentől hallottam, aztán megkérdeztem, hogy mit tanácsol.
Az első tiszt szemét lesütve forgatta a sapkáját, és halkan megszólalt:
– A legénység azt követeli, hogy régi szokás szerint vessük vízbe, mivel az ördöggel cimborái.
– Ostobaság!
– Persze hogy az, de a legénységnek nem tudja megmagyarázni, kapitány... Ha azt akarja, hogy az áru sértetlenül eljusson Rotterdamba, engednie kell. Dobassa a vízbe a fickót!
Gyors mozdulattal megragadtam a torkát.
– Ha megteszem, Rotterdamban felkötnék engem is és magát is, Kupper! Az első tiszt ravaszul elmosolyodott.
– Nézze, kapitány... beszéltem az emberekkel. Senki sem kívánja Michael Loewen halálát. Wiggermann matróz elmesélt egy esetet, amikor boszorkányság miatt vízbe dobtak valakit az Aleut-szigetekenél...
– Na és?
– Térdig ért a víz.
Akkorát vágtam Kupper hátára, hogy majd leesett az ágy széléről.
– Rendben van, első tiszt! Legelső szempont a rakomány érdeke... Vessék vízbe a fickót!
Így történt, hogy egy ködös hajnalon a mentőcsónakból, a közösen összeadott kétszáz forinttal a zsebében, vízbe löktük a közeli kikötő bejárata előtt Michael Loewent.
A kétszáz forint nagyjából fedezhette a költségeit Rotterdamig.

Utóirat.

Én, Andreas de Buck kapitány kijelentem, hogy mindaz, amit itt elmondottam, az utolsó szóig igaz. Az itt látható írás nem az én kézírásom, hanem Johannes Matous deáké, aki kérésemre lejegyezte a szavaimat, és ha kellett, kissé igazított rajtuk a grammatikának és a szép előadásmódnak megfelelően. Azután felolvasta, és én minden szavát, minden igazítását rendjén valónak és az igazságnak megfelelőnek találtam. Isten engem úgy segítjen!”

Amikor Christopher Nauta abbahagyta a felolvasást, hosszú csend ereszkedett a szobára.

Végül is a házigazda törte meg a csendet:

– Nos? Mi a véleménye kegyelmednek?

Aztán töltött még egy pohárkával, amit tétovázás nélkül leöntöttünk a torkunkon.

– Nem tudom, Nauta uram – mondtam végül is az igazságnak megfelelően. – Maga komolyan elhiszi, hogy a tengerész Michael Loewen azonos azzal az öreggel, aki mostanában... illetve aki a temetéseken...?

Szánalmas nyögdécselésbe fulladt a szavam.

Nauta összecuska a könyvet, és egészen közel hajolt hozzám, mintha csak attól tartott volna, hogy valaki kihallgatja beszélgetésünket.

– Éppen a minap olvastam a Bolygó Zsidó történetét... Tudja, ki volt az?

Szótlanul bölintottam.

– Krisztus megátkozta, hogy sose nyerjen nyugalmat... Hátha Michael Loewent is ilyen átok érte... Az a... mondjuk Illés próféta abban a furcsa napban megajándékozta Loewent az örök

élettel...

– De hiszen akkor fiatal volt, most pedig öreg! – vetettem közbe.

– Igaza van, Rinus – mondta Nauta. – Akkor talán úgy helyesbíteném, hogy a *majdnem* örök élettel.

– Maga komolyan hisz ebben? – kérdeztem csodálkozva.

Hátradólt a székén, és behunyta a szemét.

– Tudja, Rinus, vagy öt évvel ezelőtt, amikor az egyik raktáramat építettük a Nagygát mentén, az alapásánál egy sírra bukkantunk. Egy férfi volt benne, aki sok ezer évvel előttünk élt... S épségben megmaradt a teste. A doktor azt mondta, hogy talán a tenger sótartalma őrizte meg. Hát ha a só megőrizheti a testet. Illés próféta szekerének fénye miért ne tehetné?

– És azóta itt bolyong közöttünk... Kétszázötven éve?

– Lehetséges. És talán a temetésekre is azért jár... mert szeretne végre megnyugodni. Talán a saját sírját keresi, és reménykedik, hogy lassan megássák azt is...

Felálltam, és kezet nyújtottam, hogy elköszönjek.

– Vajon túlél-e bennünket is? – tettem fel aztán inkább csak magamnak a kérdést, mielőtt végleg elhagytam volna Nauta házát.

Harmadszorra akkor pillantottam meg összetöpörödött alakját, amikor a Groote Hospitál-ból ballagtam hazafelé. Óvatosan kerülgettem a csúszós köveket, és botommal igyekeztem egyensúlyban tartani magam. Wilhelminének már csak napjai lehettek hátra, és magam sem voltam valami jó bőrben. Csendesen szitáit az eső; izületeim azokra az évekre emlékeztettek, amelyeket a rosszul szigetelt és mindig nedves csiszolóműhelyekben töltöttem. Hiába tettem szert csinos kis vagyorra, ha az egészségemet nem tudtam vele megváltani.

És a haláloamat sem.

Éppen felemeltem a botom, hogy átsegítsem vele magam egy víztócsán, amikor a szitáló esőköd mögött felbukkant a púpos töpörödött arca. Amikor meglátott, megtorpant, és riadtan kereste az utat, hogy kitérjen előlem.

Felemeltem derékmagasságig a botom, és keresztbe tartottam magam előtt, hogy el ne menekülhessen mellettem.

– Loewen – mondtam nyugodt hangon, hogy el ne riasszam. – Maga az, Loewen?

Szinte nyüszített az arcából a félelem, és szeme egyre a menekülés útját kereste. Visszafelé azonban nem mert fordulni – talán megkergethette valaki, hiszen zihálva fújtatott a melle –, kikerülni pedig nem tudott a csatorna miatt.

– Ne féljen tőlem, Loewen – simogatott a hangom. – Talán emlékszik rá, hogy sok-sok évvel ezelőtt... Talán negyvennel is már, bekísérték a polgárőrség emberei a városházára. Én is ott voltam, és szóltam kegyelmed érdekében néhány szót. El is eresztették... Ejnye, hát nem emlékszik kegyelmed?

Még mindig ijedten ugráltak szemei az arcában, de mintha csendesült volna a fújtatás a mellkasában.

– Nem akarom bántani, Michael Loewen... Inkább szeretnék elbeszélgetni magával. Ne féljen tőlem már, no!

Végre úgy tűnt, megnyugszik. A csatorna mellvédjének támasztotta göcsörtös kezét, és rekedt, rozsdás hangon felém nyögte:

– Mit... akar tőlem... az úr?

– Szeretnék tudni valamit – mondtam. – Nagyon szeretnék tudni valamit... Maga volt az a Michael Loewen, aki... nos, aki találkozott az árbockosár felett a másik nappal?

Rémülten összerándult, és hátrafelé lesett. Aztán gyorsan közelebb lépett hozzám, és hadarni kezdett, csak úgy dőltek szájából a szavak:

– Esküszöm a Mindenhatóra, nem én akartam... Krispijn küldött fel a kosárba... Félttem, majd megveszttem a félelemtől. De nem égetett... Nem égette meg a kezem... Én ártatlan vagyok...

Kinézett rám, és kerek üveg volt a szeme előtt... És a kezében egy kagyló volt... vagy valami fehér... Csupa-csupa kék volt minden... Ártatlan vagyok... Értse meg, ártatlan vagyok!
Krispijn küldött fel a kosárba... Ne üssenek... ne üssenek! Kétszáz forintot tettek a zsebembe, de a tengerészkönyvemet elfelejtették... Nem vagyok kalóz... Könyörgök, higgyen nekem!
Krispijn küldött fel a kosárba...

Kétségkívül az örület világított a szemében.

– Loewen! – ordítottam kétségbeesetten, mert megéreztem, hogy pillanatokon belül eltűnik előlem. – Loewen! Hol találkozott vele? Hol találkozott Illés prófétával, aki az örök élettel ajándékozta meg magát?... Gazdaggá teszem, Loewen, ha...

Ebben a pillanatban nekem ugrott. Apró testéhez nem illő erővel taszított félre, s mire hátrafordultam, már beleveszett a ködbe.

Zokogva borultam a csatorna kőkörletjára, és a ragadós eső hajnalig áztatta vénné aszott testem.

Negyedszer de Srijver temetésén láttam meg Loewent. Wilhelmine akkor már nem élt, engem a fiam támogatott, az eső most is esett, az unokáim hátul, a sírok között kergetőztek. Loewen most is oldalt állt, és orrán nagy cseppekben futkosott az esővíz. Fel akartam emelni a kezem, hogy mint régi ismerősnek intsek neki, de már nem volt elég erőm hozzá...